

Dokümantasyon

Uzak Şarkta Petrol

Bugünkü dünya petrol araştırmaları bilhassa şimdiye kadar herhangi bir sebep - ten dolayı ihmâl edilen sahalarda temerküz ettirilmektedir. Hergün biraz daha artan petrol ihtiyacını tatmin ve aynı zamanda millî müdafaa için elzem olan " ticaretin seyyâl altını „ denen bu madde için en ufak bir emare görülen her yerde, dünyanın her köşesinde araştırmalara girişmekten çeki - nilmemektedir.

Son bir kaç sene zarfında Yakın Şarkın her kısmı için imtiyazlar verilmiş ve bir yerde de çok mühim petrol sahası tespit edilmiştir. Hattâ Efganistan tam bir tetkike tâbi tutulmaktadır. Cenubî Amerikada araştırma faaliyeti daha uzak sahalara da teşmil edilmektedir. Afrikanın en karanlık noktalarında sondaj yapılmakta ve hattâ buzlu Kamçatka'da jeologlar şimdiye kadar yapılan araştırmaların bir sondaj tecrübesini istihdaf edip etmediğini tespit etmek üzere bulunmaktadırlar.

Bu hiç temin edilemeyen petrol ihti - yacı bütün dikkat ve ihtimamın Uzak Şarka da tekrar tevcih edilmesine sebebiyet ver - mistir. Bu araştırmalar bilhassa Asya kıtasının cenubu şarkî taraflarındaki adalara ve Okyanus denizinin şarkına tesadüf eden sahalara isabet etmektedir. Yeni Gine, Su - matra, Borneo ve sayısız büyük, küçük adalar bu mıntakaya dahildir. Bir çok seneler Şarkî Hindistan adaları beynelmilel petrol

âleminde çok mühim bir mevki sahibi idi. Hollandaya ait bazı adalarda kırk seneden - beri petrol istihsâli devam etmektedir. Hali hazırda dünyanın her tarafında faaliyette bulunan Royal Dutch organizasyonunun ilk çalışma sahası Cava adaşdır. Yirmi beş sene Saravak ve daha yakın bir zamanda Borneonun şimali garbî sahiline doğru uzanan Brunei hiç durmadan dünyanın en uzak yerlerinden endüstrinin en fazla inkişaf eden ve istihlâki fazla olan memleket - lere giden büyük petrol nehrinin bir kolu olmuşlardır. Bütün sahada bir çok seneler istihsâl birdenbire değil fakat tedricen artmış ve bugün senevi 50.000.000 varilde kalmıştır. Bu miktar dünya istihsâlinin yüzde üçünden biraz daha noksan olmakla beraber başlı başına mühim bir yekûn olup istihsâl kabiliyeti fazla olan bir sahanın küçük bir kısmına aittir.

Uzun zamandan beri Uzak Şarkta petrol keşif ve inkişaf ettirmeye çalışan Royal Dutch grubu Şarkî Hindistanın petrol faaliyetlerinde başta gelmektedir. Bu mıntaka istihsâlinin yarısından fazlasını Sumatra, Borneo ve Cava'da tasfiyehaneleri bulunan Royal Dutch grubunun bir şubesi, N. V. de Bataafsche Petroleum Maatschappij idare etmektedir. Mezkûr kumpanya doğrudan doğruya kendisine ait olan imtiyazdan başka diğeri bir çok grupların imtiyaz sahibi bulunduğu arazilerde de hisse senetleri

esası üzerinden faaliyete girişmiştir. Royal Dutch'a ait bulunan madenler Orta Cava - da, Sumatranın cenubu şarkî kısmında, Ceram adasında, Hollanda Berneusunun sark sahilinde Saravak, Bruney ve adanın şimal garbî tarafındaki İngiliz şimalî Borneo - sunda mevcuttur. Tasfiyehaneler ise Tjepoe, Sumatra, Sumatranın şimali garbisinde bulunan Pangkalan Brandan, şarkî Berneoda Balık Papan'da mecmu günde 75.000 varil tasfiye kabiliyetini haiz bulunmaktadırlar. Mezkûr tasfiyehanelerden elde edilen müşteraklar Hollanda Hindistanındaki mahallî piyasalara sevk edilerek kumpanyanın Uzak Şark'daki diğer piyasa mevkillerine ihraç edilmektedir.

Bir çok seneler Standard Oil Company (New Jersey) Palembang, Sumatra, Rembang ve Cava'da tasfiyehane, cenubu şarkî Sumatra ve Cava'da halen istihsâl vermekte olan petrol kuyularına sahipti. 1933 senesinde Standard Vacuum Oil Co. teşekkül edilelidenberi Hollanda Hindistanına ait arazi tamamile bu müesseseye devredilmiş ve Palembang tasfiyehanesi genişletilerek Uzak Şarkın en büyük en modern tasfiyehanesi haline konulmuştur.

Bir, iki sene evveline kadar Şarkî Hindistan petrol endüstrisinin mühim işletmeleri Royal Dutch ve Standard Vacuum gruplarının elinde olup istihsâl doğrudan doğruya bir kaç sene mahsûl verip inkişaf eden kuyulardan yapılmakta ve araştırmalara pek mahdut bir sahada girişilmekte idi. Mamafih, 1935 senesindenberi bilhassa araştırma ve keşif sahasında bir çok mühim sebeplerden dolayı faaliyet artmıştır.

Bu sebeplerin başlıcası, tabîî olarak bütün dünyanın yeni petrol rezervleri keşfetmeye karşı duyduğu ihtiyaç ve taziyedir. Bunun tahakkukunu kolaylaştıran bir şey de araştırmaya yarayacak vasıta ve âletlerin tekemmül etmesidir. Sismograf âletlerinin ilerlemesi petrol mevcudunun yerini tesbit etmeyi kolaylaştırmaktadır.

Havaî tetkikler yerde tetkik edilmeyecek sahalanın tesbitine yaramaktadır. Halen bir seneden daha fazla bir zamandanberi Yeni Gine'de bu şekilde araştırmalar yapılmaktadır, ki bu arazide şimdiye kadar hiç bir teşebbüsde bulunmak imkânı hasıl olmamıştır. Bu tetkikat Hollanda'da 1934 yılında teessüs eden N. V. Nederlandsche Nieuw-Guinese Petroleum Maatschappij müessesesi tarafından idare edilmektedir. Bu kumpanyaya % 40 Standard Vacuum, % 40 Royal Dutch ve % 20 hisse ile Standard Oil Company of California iştirak etmiştir. Mezkûr kumpanyanın Hollanda Yeni Gine'sinde imtiyaz sahibi olduğu arazi 10.000.000 hektarlık bir sahayı kaplamaktadır. Araştırmalar ilerleyip daha geniş inkişafa tâbi tutulacak arazi tesbit edildikçe on sene içinde imtiyaz sahası 1.000.000 hektara inecektir. İstikşaf yapılacak olan arazi çok büyüktür, ve hakikaten petrol mevcudiyeti tesbit edilebilirse çok büyük istifade temin edilebilecektir.

Dikkat edilecek olursa Netherlands New Guinea kumpanyasının teşekkülünde dünyanın bu kısmında faaliyette bulunan müesseseler arasında şimdiye kadar ismi hiç zikredilmeyen bir müesseseden -Standard Oil of California- bahsedildiği anlaşılacaktır. Son bir kaç sene zarfında merkezî Amerika Birleşik Devletlerinin Okyanus sahilinde bulunan mezkûr kumpanya faaliyetini pek uzak sahalarda da göstermiştir. Bahreyn petrol sahasının inkişafı ve Suudî Arabistandan aldığı imtiyaz sayesinde kendisine Yakın Şark'da mühim bir mevki hazırlamış bulunmaktadır. Geçen sene içinde mevzuubahs müessese The Texas Corporation'la Süveyiş kanalı şarkılıdaki işletmelerini birleştirmişler ve Uzak Şarkdaki istihsâl ve inkişafı idare etmek üzere Far Eastern Petroleum Co. Ltd. müessese -sini teşkil etmişlerdir.

Yeni Gine'nin inkişafındaki başka, Standard of California Hollanda hükûme -

tinden Sumatra'nın garbini kaplayan on milyon " acre „ lik arazinin imtiyazını alarak oradaki arama ve işletmeyi idare etmek üzere N. V. Nederlandsche Pacific Petroleum Maatschappij müessesesini teşkil etmiştir. Standard Oil kumpanyasının The Texas Corporation'la birleşme şartlarından biri de bu kumpanyanın Standard of California'nın her iki taraftaki imtiyazına % 50 nisbetinde iştirak edeceği kararlaştırılmış olmasıdır. Bu vaziyete nazaran Kalifornia - Texas grupları Uzak Şark Petrollerinin inkişafında mühim âmil olacaklardır. Mafih, bu tabii daha fazla keşfedecekleri yeni petrol yataklarının mikyasına bağlıdır.

Hollanda kolonilerindeki imtiyazlar hariç tutulacak olursa, mevzu bahis sahada en fazla hisse sahibi olan devlet Büyük Britanya imparatorluğudur. Şimalî Borneo İngiliz idaresindedir ve Seravak ve Burney İngiliz himayesinde bulunan memleketlerdir. Yeni Gine'nin şimalî şarkî kısmı evvelce Almanya'nın müstemlekesi idi. Bugün ise Milletler Cemiyetinin mandasında Avustralya Hükümeti tarafından idare edilmektedir. Adanın diğer şark kısmı doğru dan doğruya Avustralyaya aittir.

Avustralya Hükümeti halkının ihtiyacını temin için bir petrol menbaı temin ettirmek arzusunda olup bir çok defalar kendi kıtası dahilinde muhtelif mıntakalarda jeolojik araştırmaları teşvik etmiştir. Geçen sene içinde Federal Hükümetin petrol araştırmalarını teşvik maksadile 250.000 İngiliz lirası tahsisat ayırması ile bu faaliyete ehemmiyet ve hız vermiş oluyor. Avustralya'da yapılan petrol araştırmaları cesaret verici bir surette netice vermemekle beraber Avustralya'nın kontrolünde bulunan Papua eyaletinin körfez ve delta kısımlarında muvafakiyet daha kuvvetle ümit edilmekte ve son zamanlarda adanın bu kısımları için de petrol arama imtiyazları verilmiş bulunmaktadır. Bu imtiyazlardan biri Standard

Vacuum müessesesi tarafından şubesi Islands Exploration Company vasıtasile alınmıştır. Diğer imtiyazlar Oil Search Ltd., iki müşterek Avustralya kumpanyası ve Royal Dutch Shell müessesesinin şubesi Papua Oil Development Company müesseselerine verilmiştir. Bütün bu faaliyetler arasında Avustralya Hükümeti Yeni cenubî Wales eyaletinde Newnes'de şist yağı endüstrisinin inkişafına çalışmaktadır. Bu mmtakada bir kaç sene evvel bitümlü şistlerden petrol istihsâli fabrikaları tesis edilmiştir. Aynı zamanda Hükümet hidrojenasyon usulü vasıtasile petrol elde etmek imkânlarını tetkik etmektedir.

Uzak Şark'dan ziyade Orta Şark demek daha doğru olan mmtakada senevî 10.000.000 varilden az mahsül veren Burma bulunmaktadır. Burma'nın istihsâl yekûnu Hind piyasalarına dahi kifayet etmemektedir. Burmada muntazam bir tarzda çalışan İngiliz müesseselerile bu mntakanın petrol endüstrisinde mühim bir mevki işgal etmekle beraber buradan istihsâl edilen petrol müştakkatı dünya ticaretine geniş mikyasta iştirak etmemektedir.

Malaya yarımadasında ve daha şimale doğru Çin'de jeologlar mühim petrol zuhuratına tesadüf edileceği hakkında ümit beslememektedirler. Çin'de üç bin sene evvel petrol kuyuları kazıldığına dair emareler bulunmakla beraber asrımızda bu mmtakada bu hususta istifade temin edilebileceği hakkındaki kanaatler pek sönüktür.

Şarkî Hindistan'ın tam şimaline tesadüf eden mntakaya geniş mikyasta petrol araştırmalarına ehemmiyet verilmesi takarrür eden Filipin adaları isabet etmektedir. Bir kaç sene evvel Standard Oil of California Luzon adasında iki kuru kuyuda petrol sondajı yapmış fakat ticaret noktai nazardan bu sahaları ehemmiyetsiz bulduğundan çekilmiştir. Petrol imkânları hususunda adalar bir grup halinde henüz tesbit edilmemiş bulunmaktadır.

Uzak Şark'ın petrol sahalarını müta - lâa ederken, Japonya'dan bahsetmeden geç - meye imkân yoktur. Japonya şimdi tetkik etmekte olduğumuz arazinin ta şimalinde bulunmakla beraber, hattı üstüvaya kadar uzanarak Şarkî Hindistan'ın ta yanında bulunan adalar, mandasında bulunduğundan, mühim tesiri görülmektedir. Filipin ada - lan Japonya tarafından zaptedildiği veya Uzak Şark'ın vaziyetini yakından takip edenlerde hasıl olan kanaat tahakkuk ede - rek mezkûr adalar Japon himayesine geç - tiği takdirde Japonya bu büyük adalar gru - bunun zengin petrol menbalarının metha - line girmiş bulunacaktır.

Japonya'nın bugün idaresinde bulunan memleketler pek az petrol temin etmekte - dirler. Son derece gayretle yapılan araştı - rımlar neticesinde ancak senede 2.000.000 varil petrol istihsâl etmek imkânı bulun - muştur ki bu miktar memleketin dahilî pet - rol ihtiyacının ancak % 20 sini teşkil et - mektedir. Bugünkü vaziyet bu rakamların artmasını teyid eder mahiyette olmadığı gibi hattâ ilerde şimdiki istihsâl seviyesini muhafaza etmek biraz müşkül olması ihti - mali de mevcuttur. Japon otoritesinin Man - çukoya kadar ilerlemesile petrol endüstri sahasında hiç bir şey elde edilememiştir, yalnız deniz ve hava kuvvetlerinde kulla - nıldığı bildirilen Cenubî Mançurya şist menbalarının Japonya'ya geçmesini intaç etmiştir. Japonya'nın petrol sanayiine ver - diği ehemmiyetin derecesi tesis ettiği Man - çuko petrol inhisarı ve dahilî piyasayı ta - mamile idaresi altına almaya teşebbüs et - mesile anlaşılmaktadır.

Kendi hududu haricinde, Japonya Sovyetler Birliğine ait Şimalî Sahalin mın - tıkasında mühim bir petrol sahasını işlet - mektedir. Sahalin adası dar ve uzun olup Hokkaido ve Kurile adalarının tam sima - linde bulunmaktadır. 1905 de Rus - Japon haribine nihayet veren Portsmouth muahe - desi imzalandığı zaman Japonya'ya verilen

Sahalin adasının cenub kısmında pek az petrole tesadüf edilmiştir. Mamafih, şimalî Sahalin sahil boyunca bir çok petrol men - baları ihtiva etmektedir. Umumî harpte Ja - ponya bu mıntıkeyi ele geçirmiş ve petrol imkânlarını tetkik etmek fırsatını bul - muştur.

1925 de Sovyetler Birliğine bir anlaşma yapılmış ve Şimalî Sahalin petrol kumpan - yasına 40 sene müddetle mekşuf sahalarda işletme ve on bir sene müddetle istediği tarzda araştırma yapma hakkı verilmişti. 1936 da nihayet bulan arama müddeti, iki hükümet arasında vuku bulan bir çok mü - zakerelerden sonra 1941 e kadar beş sene müddetle temdid edilmiştir.

Sahalin petrol istihsâli beş senedir va - satı 3.000.000 varile baliğ olmaktadır. Şi - malî Okyanus'da petrol keşif ve istihsâli tasavvur edildiğinden daha kolay olduğu halde Sovyetler Birliğinin ittihaz ettiği pek ağır şeraiti bir Japon müessesesinin kabul edişi Japonya'nın bir muharebe vu - kuunda ham petrol ihtiyacını her ne baha - sına olursa olsun temin etmeye ne kadar ehemmiyet verdiği büyük bir delildir. İki memleket arasında bir anlaşmamazlık vukubulduğu takdirde Japonya ilk iş ola - rak kara ve deniz kuvvetleri için elzem olan petrol menbalarını ele geçirmeye çalışaca - ğına şüphe yoktur.

Japonya'nın umum petrol istihsâli, Sahalin ve Mançuko'nun şist yatakları is - tihsâli de dahil olmak üzere sulh zamanın - da senelik petrol ihtiyacının yarısından çok daha azdır. Bu cihetle Japonya bütün dik - katini cenuba doğru Şarkî Hindistan ada - larına atfötmekte ve oradaki petrol sahala - rını ele geçirmenin çok muvafık olacağını tasavvur etmektedir, Hollandanın şarktaki müstemlekeleri Japonyaya geçtiği takdirde mezkûr hükümetin şark kolonilerindeki imtiyazların bu sahalardaki petrol istihsâ - lini kontrolü altına alan Japon işletmelerine verilmesinin resmen olmamakla beraber

hususî bir surette teklif edilişi bu vaziyeti teyid etmektedir.

Japon hükümeti bir çok defalar şarkî Hindistan'da imtiyaz talebinde bulunmuş - tur. Halen bir Japon grubu şarkî Borneo'da sondaj ameliyeleriyle meşgul olmaktadır. Japonya Borneo veya Sumatra veyahut Şarkî Hindistan'ın her hangi bir mevkiinde istihsâl yapabilmek arzusundadır. Bir kaç ay evvel Japon ve Alman hükümetleri ara - sında resmî bir anlaşma yapıldığı bildiril - miş ve neticede bu mukavelenin mahiyeti hakkında bir çok mülâhazalar yürütülmüş - tü. Bu anlaşmanın Sovyetler Birliği tara - fından temsil edilen komünist idaresine karşı koymak için teşkil edilen bir birlik - den başka birşey olmadığı resmen tekid edilmekle beraber şayialar bu mukavelenin muharebe zamanında iki hükümetin Okya - nus'daki adaları aralarında paylaşma sure - tile Japonya'nın şarkî Hindistan'daki pet - rol sahalarına tesahüb etmek fikrile ittihaz edildiği merkezindedir. Bu dedikoduların ne dereceye kadar doğru olduğu tamamiyle anlaşılabilir, fakat ordu ihtiyacı karşısında daha imkânsız görülen bir çok şayiaların tahakkuk ettiği vaki olmuştur.

Sovyetler Birliği de Uzak Şark'ın pet - rol meselesile yakından alâkadardır. Sov - yetler Birliğinin sahip bulunduğu bir çok petrol menbaları Okyanus'dan pek uzakta bulunmaktadırlar. Rusya'nın Sahalin pet - rolundaki hissesi pek az ehemmiyeti haiz olduğu gibi bunun Habarovsk tasfiyehane - sine nakli de oldukça müşküldür. Evvelce işaret edildiği gibi Rusya'nın Sahalin pet - rolündeki hakkı meşküldür ve her hangi bir kargaşalık vukuunda bu menba tama - mile kapanabilir. Bu vaziyet *nazarı* itibare alınarak Trans - Sibiryan demir yolu üze - rindeki hatlarda geniş mikyasta petrol mu - hafaza edildiği tahmin edilmektedir. Aynı zamanda bu esnada petrol aramaları Şarkî Siberya'ya doğru ilerlemektedir.

Bundan başka Sovyet Rusya Uzak Şark vilâyetlerinde petrol aramalarına e - hemmiyet vermiş, jeoloji tröstü tarafından yapılan araştırmalar Şarkî Siberya'da yeni petrol menbaları keşfedildiğini Petroleum Press Servis'in 2. 2. 1936 nüshasında *yazıl maktadır*.

Bu yataklar, Ohotski denizi sahilinden 300 Km. uzakta Yablonoy silsilesine dahil Cuncur dağlarının şimalî - garbî yamaçla - rında Maya ve Lena'nın bir kolu olan AI - dan nehri havzasındaki 8.000 Km.² bir sa - hayı işgal etmektedir. Aşağı Kambrien dev - rine ait olan bu petrol menba 250 metre derinliğinde 3 koldan akmaktadır. Aynı mıntıkada asfalt, yer altı gazı ve 2.000 Km² bir sahada bitümlü şist zuhuratı da mev - cuttur.

Mağden, petrol ve tuz yatakları ara - mak maksadile 1938 senesi zarfında üç muh - telif heyet bu mıntıkanın şark kısmında tetkik seyahatları yapacaklardır. Aynı za - manda bir kaç yerde derin sondaj kuyuları açılacaktır. Bu arazinin topografik harta - lan çıkarılmak üzeredir.

Bu güne kadar petrol ihtiyacını Kali - fornya'dan idhâl suretile temine mecbur olan Şarkî Siberya için bu mıntıkanın keşfi büyük bir iktisadî ehemmiyeti haizdir.

1937 başlangıcında Siberya'nın yukar - da ismi geçen mıntıkalarda küçük petrol zuhuratı keşfedilmişti. Olikmineski civa - rında Lena'nın sağ kolu olan Tolba nehri sahilinde 1937 ikinci Kânununda keşfedilen petrol mıntakasında Prof. Gubkinin yaptığı müşahedeye göre, tecrübe maksadile açılan bir kuyudan çıkan petrol 17 gün aynı kuv - vetle akmıştır. Fakat (— 60) derece soğuğu olan bu uzak ve münakalâta elverişli olma - yan mıntıkada toprak 100 m. derinliğe ka - dar donmuş olduğundan şimdilik petrolün işletilmesine imkân görülmemektedir.

Baykal gölü civarında granit tabaka - lan üzerinde genç tersiyer arazide 2-3 sene evvel petrol kaynakları keşfedilmişti.

Prof. Gubkin'in kanaatinca Baykal'daki petrol kaynaklarının son keşfedilen Cuncun petroleri ile iştiraki olması muhtemeldir, çünkü ne granit ve ne de genç tersiyer arazi petrolün ana taşı olamaz.

Şarkî Sibirya'nın aşağı Kambrien devrine ait birbirinden uzak üç mıntıkasında işletmeğe değer bir miktarda petrol bulunması, Sibirya'nın zengin petrol yataklarına malik olduğu kanaatini teyid edici mahiyettedir.

Beynelmîlel petrol vaziyetini tetkik eden bir çok salâhiyettar zevat önümüzdeki 25 sene zarfında Uzak Şark'da ve Okyanus'un ticarî, siyasî inkişafa sahne olacağı

fikrinde müttefiktirler. Şimdiye kadar bir çok sebeplerden dolayı hariçten müdahale ve itiraz etmeyen memleketlerde bir çok değişiklikler vücuda geleceğinden şüphe edilemez. Bir çok yenilikler zarurî görünmektedir ve bu yeniliklerde petrol kendi rolünü, daha doğrusu, başlıca rolü oynayacaktır. Petrol mevcudu az olan memleketlerde her ne bahasına olursa olsun bu ihtiyacını tatmin etmeğe çalışacaklardır. Uzak Şark ve Şarkî Hindistan petrol servetleri inkişafının dünya iktisadiyatı ve siyasî tarihinin âtide takip edecekleri yollar üzerinde çok mühim bir tesiri olacağı muhakkaktır.

Not : World petroleüm No. 3/37 ve Petroleum No. 5/38 den mezcedilerek alınmıştır.